

## PRAWO I ZARZĄDZANIE

**Małgorzata Czuryk**

### ZADANIA ORGANÓW ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA

**[słowa kluczowe:** ochrona środowiska, organy ochrony środowiska, równowaga przyrodnicza, zrównoważony rozwój]

#### **Streszczenie**

Artykuł przedstawia problematykę ochrony środowiska i zadania organów administracji publicznej w tym zakresie. Środowisko, jako dobro powszechne, musi być należycie chronione ze względu na jego walory i konieczność zachowania jego wartości, w stanie co najmniej nie pogorszonym, przyszłym pokoleniom. Niezwykle ważny z punktu widzenia ochrony środowiska i jego zasobów staje się właściwy rozwój cywilizacyjny, gospodarczy, czy technologiczny, który musi mieć charakter zrównoważony. Szczególną rolę w procesie ochrony środowiska polski ustawodawca powierzył administracji publicznej. Do organów ochrony środowiska należą zarówno organy samorządu terytorialnego wszystkich szczebli (lokalne i regionalne), jak i organy administracji rządowej zespolonej (województwa), niezespolonej (regionalny dyrektor ochrony środowiska) oraz centralnej (minister właściwy do spraw środowiska).

\* \* \*

#### **Wstęp**

Środowisko naturalne stanowi wartość o charakterze powszechnym, co oznacza nie tylko, że każdy może z niego korzystać, ale również, a nawet przede wszystkim, że każdy ma wobec niego obowiązki.

Degradacja środowiska zmusza do intensyfikacji i integracji wysiłków organizacyjnych społeczeństwa, tworzenia rozwiązań systemowych, czy poszukiwania

różnych metod powstrzymania niekorzystnych procesów<sup>1</sup>. W związku z postępowaniem cywilizacyjnym, coraz więcej zadań w zakresie realizacji postulatów ochrony środowiska przypisuje się administracji publicznej. To na aparacie wykonawczym ciąży najważniejsze obowiązki w zakresie realizowania, czy respektowania w terenie założeń ustawodawcy, dlatego też administracja publiczna, wyposażona w aparat przymusu, może w sposób władczy i stanowczy zabezpieczać przed niekorzystnym wpływem na środowisko.

Powszechne korzystanie ze środowiska przysługuje każdemu dla zaspokojenia potrzeb osobistych oraz gospodarstwa domowego, w tym także wypoczynku oraz uprawiania sportu, o ile nie obejmuje użycia instalacji<sup>2</sup>. Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju<sup>3</sup>. Ochrona środowiska współcześnie postrzegana jest więc również w aspekcie zrównoważonego rozwoju i reorganizacji w tym kierunku<sup>4</sup>.

W świetle definicji legalnej, środowisko to ogół elementów przyrodniczych, w tym także przekształconych w wyniku działalności człowieka, a w szczególności powierzchnia ziemi, kopaliny, woda, powietrze, krajobraz, klimat oraz pozostałe elementy różnorodności biologicznej, a także wzajemne oddziaływania pomiędzy tymi elementami<sup>5</sup>. Definicja ta jest jedynie próbą dookreślenia tego szerokiego pojęcia, wskazuje głównie na pewne elementy przyrodnicze, co podkreśla zwrot „w szczególności” oraz ogólnie mówi o zależnościach elementów różnorodności biologicznej, nie wskazując, o jakie zależności chodzi.

Ochrona środowiska, o czym stanowi ustawa, to działanie lub zaniechanie, umożliwiające zachowanie lub przywrócenie równowagi przyrodniczej i polega m.in. na racjonalnym kształtowaniu środowiska i gospodarowaniu jego zasobami zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, przeciwdziałaniu zanieczyszczeniom,

---

<sup>1</sup> W. Tybulski, *Etyka środowiskowa i jej stan w Polsce*, (w:) *Księga pamiątkowa profesora Ryszarda Paczuskiego*, Toruń 2004, s. 351.

<sup>2</sup> Art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz.U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 ze zm.), ustawa dalej jest powoływana jako pr.ochr.śr.

<sup>3</sup> Art. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.). Pod pojęciem „zrównoważony rozwój” ustawodawca zwykły rozumie taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli, zarówno współczesnego, jak i przyszłych pokoleń, art. 3 pkt 50 pr.ochr.śr.

<sup>4</sup> M. Karpiuk, *Ochrona środowiska w ujęciu prawa międzynarodowego*, „Administracja i Zarządzanie” 2007, nr 3, s. 88.

<sup>5</sup> Art. 3 pkt 39 pr.ochr.śr.

czy przywracaniu elementów przyrodniczych do stanu właściwego<sup>6</sup>. Ochrona środowiska powinna więc uwzględniać działania konserwacyjne, restytucyjne oraz prewencyjne<sup>7</sup>.

Ochrona środowiska obejmuje zatem zarówno działanie, jak i zaniechanie, z czego wynika, że środowisko jest także chronione w sposób pasywny, jednak nie każde zachowanie (bierne lub aktywne) będzie miało istotne znaczenie dla ochrony środowiska, gdyż dotyczy to tylko takich zachowań, które umożliwiają utrzymanie lub przywracanie równowagi przyrodniczej<sup>8</sup>. Ochrona środowiska nie dotyczy tylko eksploatacji zasobów i wykonywania zadań restytucyjnych, gdyż obejmuje również swoim zakresem zabezpieczenie przed różnymi zagrożeniami, czy uciążliwościami, które są produktem ubocznym cywilizacji (hałas, wibracje, odpady, promieniowanie) i nie tylko negatywnie oddziałują na środowisko, ale również godzą bezpośrednio w zdrowie człowieka<sup>9</sup>. Do zakresu ochrony środowiska należy także zaliczyć gospodarowanie zasobami przyrodniczymi oraz ochronę przyrody, jako wyspecjalizowany kierunek ochrony środowiska<sup>10</sup>.

Kształtowanie środowiska naturalnego jest obowiązkiem i jedną z podstawowych funkcji państwa, a korzystanie z jego walorów prawem podmiotowym wszystkich obywateli, z którym wiąże się również obowiązek jego ochrony<sup>11</sup>.

### **Zakres działania organów do spraw ochrony środowiska**

Ochrona środowiska jest zagadnieniem interdyscyplinarnym, a jej problemy występują we wszystkich dziedzinach działalności społeczno-gospodarczej, w związku z tym wszystkie organy administracji publicznej mają obowiązek tworzenia optymalnych warunków ochrony środowiska<sup>12</sup>. Obowiązek ten wynika

---

<sup>6</sup> Art. 3 pkt 13 pr.ochr.śr.

<sup>7</sup> B. Wierzbowski, B. Rakoczy, *Podstawy prawa ochrony środowiska*, Warszawa 2005, s. 19.

<sup>8</sup> Tamże, s. 18–19.

<sup>9</sup> T. Ścibor, *Prawno-ekonomiczne zagadnienia ochrony środowiska*, t. 1, Lublin 1996, s. 11.

<sup>10</sup> H. Lisicka, I. Macek, W. Radecki, *Leksykon ochrony środowiska. Prawo i polityka*, Wrocław 1999, s. 114.

<sup>11</sup> L. Jastrzębski, *Ochrona prawna przyrody i środowiska w Polsce. Zagadnienia administracyjne*, Warszawa 1976, s. 164.

<sup>12</sup> E. Radziszewski, *Ustawa o ochronie i kształtowaniu środowiska. Komentarz. Przepisy wykonawcze*, Warszawa 1987, s. 171.

z misji, jaką powinna pełnić administracja publiczna, co jest związane ze służbą społeczeństwu, realizowaną również za pośrednictwem zabezpieczenia wartości środowiska. Jednak dla właściwego realizowania zadań ochrony środowiska i ze względu na możliwość wyciągnięcia konsekwencji z tytułu nieskuteczności i nieudolności w działaniu na rzecz ochrony środowiska, ważne jest określenie organów bezpośrednio odpowiedzialnych za tę dziedzinę.

Obowiązki wynikające z ochrony środowiska zostały podzielone poziomo i pionowo, do dbania o stan środowiska zobowiązani są zarówno obywatele, organy władzy publicznej, jak i organizacje pozarządowe<sup>13</sup>. W aspekcie pionowym ochrona środowiska jest realizowana w systemie zhierarchizowanym (administracja rządowa), czy administracyjnym toku instancji, m.in. za pośrednictwem nadzoru i kontroli. System poziomu ochrony środowiska jest związany z danym szczeblem zarządzania w terenie.

Do organów ochrony środowiska<sup>14</sup> ustawodawca zalicza:

- wójta, burmistrza lub prezydenta miasta;
- starostę, prezydenta miasta na prawach powiatu;
- sejmik województwa;
- marszałka województwa;
- wojewodę;
- ministra właściwego do spraw środowiska;
- Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska;
- regionalnego dyrektora ochrony środowiska<sup>15</sup>.

Zadania w zakresie ochrony środowiska wykonują również organy Inspekcji Ochrony Środowiska<sup>16</sup>.

Zadania organów ochrony środowiska mają charakter zabezpieczający. Kompetencje administracji publicznej w przedmiocie działań ochronnych, zabezpieczających, których przedmiotem jest środowisko można podzielić na wykonawcze, zobowiązująco-reglamentacyjne oraz kontrolno-nadzorcze<sup>17</sup>.

---

<sup>13</sup> J. Machowski, *Problemy prawne ochrony środowiska*, Warszawa 2000, s. 211.

<sup>14</sup> Przez organ ochrony środowiska należy rozumieć organ administracji powołany do wykonywania zadań publicznych z zakresu ochrony środowiska, stosownie do jego właściwości, por. art. 3 pkt 15 pr.ochr.śr.

<sup>15</sup> Art. 376 pr.ochr.śr.

<sup>16</sup> Art. 377 pr.ochr.śr.

<sup>17</sup> D. Pyć, (w:) *Ochrona środowiska*, (red.) Z. Brodecki, Warszawa 2005, s. 371.

*Minister właściwy do spraw środowiska*

Minister właściwy do spraw środowiska kieruje działem administracji rządowej, który to dział obejmuje następujące kategorie spraw:

- ochrona i kształtowanie środowiska oraz racjonalnego wykorzystywania jego zasobów;
- ochrona przyrody, w tym w parkach narodowych i krajobrazowych, rezerwach przyrody, oraz ochrona gatunków roślin i zwierząt, prawem chronionych lasów, zwierzyny i innych tworów przyrody;
- geologia;
- gospodarka zasobami naturalnymi;
- kontrola przestrzegania wymagań ochrony środowiska i badanie stanu środowiska;
- leśnictwo;
- ochrona lasów i gruntów leśnych;
- łowiectwo;
- organizmy genetycznie zmodyfikowane, z wyjątkiem spraw związanych z wydawaniem zezwoleń na wprowadzenie do obrotu żywności i środków farmaceutycznych oraz spraw organizmów genetycznie zmodyfikowanych przeznaczonych do użytku paszowego i pasz genetycznie zmodyfikowanych, w zakresie niektórych zadań lub czynności określonych właściwymi przepisami.

Ministrowi właściwemu do spraw środowiska podlega Główny Inspektor Ochrony Środowiska oraz Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska, a sprawuje on nadzór nad Prezesem Państwowej Agencji Atomistyki, Prezesem Wyższego Urzędu Górniczego, a także nad działalnością Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Państwowego Gospodarstwa Leśnego „Lasy Państwowe”<sup>18</sup>.

Minister właściwy do spraw środowiska jest organem wyższego stopnia w stosunku do marszałka województwa w sprawach:

- wydawania decyzji nakładających obowiązek prowadzenia pomiarów poziomów substancji wprowadzanych do powietrza przez podmiot korzystający ze środowiska, który prowadzi działalność powodującą wprowadzanie substancji do powietrza, na obszarze, na którym występuje przekroczenie

---

<sup>18</sup> Art. 28 ustawy z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (t.j. Dz.U. z 2007 r. Nr 65, poz. 437 ze zm.).

dopuszczalnego poziomu substancji w powietrzu, w odniesieniu do zakładów, gdzie jest eksploatowana instalacja, która jest kwalifikowana jako przedsięwzięcie mogące znacząco oddziaływać na środowisko;

- przedsięwzięć i zdarzeń na terenach zakładów, gdzie jest eksploatowana instalacja, która jest kwalifikowana jako przedsięwzięcie mogące zawsze znacząco oddziaływać na środowisko;
- przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, realizowanych na terenach innych niż w obrębie zakładów, gdzie jest eksploatowana instalacja, która jest kwalifikowana jako przedsięwzięcie mogące zawsze znacząco oddziaływać na środowisko;
- wydawania decyzji w przedmiocie odmowy ustalenia programu dostosowawczego, gdy jego treść nie została ustalona w ciągu 2 miesięcy od dnia wyznaczenia pierwszego posiedzenia negocjacyjnego;
- zatwierdzania programu dostosowawczego i wydawania pozwolenia zintegrowanego na warunkach określonych w programie dostosowawczym, o ile porozumienie dotyczące treści programu dostosowawczego zostało wcześniej zawarte;
- rozstrzygnięcia w drodze decyzji, w przedmiocie wydania pozwolenia zintegrowanego, jeżeli zostanie stwierdzone, że pomimo zrealizowania uzgodnionego programu dostosowawczego instalacja nie spełni wymagań wynikających z najlepszych dostępnych technik, bądź uzgodniony program dostosowawczy nie zawiera harmonogramu realizacji konkretnych przedsięwzięć ze wskazaniem etapów, przewidywanych kosztów realizacji poszczególnych etapów, czy proponowanych warunków emisji na poszczególnych etapach realizacji przedsięwzięcia;
- nakładania, w drodze decyzji, obowiązku zapłaty sankcji pieniężnej, ustalonej w programie dostosowawczym na rzecz gminnego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej, właściwego ze względu na miejsce, gdzie znajduje się instalacja objęta programem dostosowawczym, w razie stwierdzenia, iż nie został zrealizowany określony etap programu dostosowawczego;
- wydawania decyzji o uchyleniu pozwolenia zintegrowanego, wydanego w wyniku postępowania negocjacyjnego, w sytuacji stwierdzenia, iż określony etap nie został zrealizowany pomimo upływu okresu 6 miesięcy od przewidywanego w programie dostosowawczym terminu<sup>19</sup>.

---

<sup>19</sup> Art. 377a pr.ochr.śr.

Powyżej określona właściwość instancyjna ministra właściwego do spraw środowiska w stosunku do marszałka województwa stanowi wyjątek od reguły, według której organem wyższego stopnia w stosunku do marszałka województwa jest samorządowe kolegium odwoławcze<sup>20</sup>.

### Wojewoda

Wojewoda, obok innych podmiotów, wykonuje zadania administracji rządowej<sup>21</sup>. Wojewoda, jako organ ochrony środowiska jest właściwy m.in. w sprawach:

- podejmowania działania i stosowania środków niezbędnych do usunięcia awarii i jej skutków, określa w szczególności związane z tym obowiązki organów administracji i podmiotów korzystających ze środowiska, powyższe czynności wykonuje za pośrednictwem komendanta wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej i wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska<sup>22</sup>;
- reprezentowania Skarbu Państwa w przedmiocie wypłaty odszkodowania lub wykupu nieruchomości, jeżeli ograniczenie sposobu korzystania z nieruchomości nastąpiło w wyniku wydania rozporządzenia Rady Ministrów, właściwego ministra albo wojewody<sup>23</sup>. Ograniczenie w zakresie korzystania z nieruchomości musi więc być następstwem wydania aktu generalnego, kształtującego wymagania wynikające z ochrony środowiska<sup>24</sup>;
- występowania z wnioskiem do ministra właściwego w zakresie spraw środowiska o nadanie statutu określającego szczegółową organizację i tryb działania wojewódzkiego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz opracowywania projektu tegoż statutu<sup>25</sup>;
- orzekania o nieważności uchwały rady nadzorczej wojewódzkiego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej<sup>26</sup>.

---

<sup>20</sup> Z. Bukowski, (w:) J. Ciechanowicz-McLean, Z. Bukowski, B. Rakoczy, *Prawo ochrony środowiska. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 599. Według ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071 ze zm.), organami wyższego stopnia w stosunku do organów jednostek samorządu terytorialnego są samorządowe kolegia odwoławcze, chyba że ustawy szczególne stanowią inaczej, art. 17 pkt 1.

<sup>21</sup> Art. 2 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (Dz.U. Nr 31, poz. 206).

<sup>22</sup> Art. 246 ust. 1 pr.ochr.śr.

<sup>23</sup> Art. 134 ust. 2 pr.ochr.śr.

<sup>24</sup> A. Lipiński, *Prawne podstawy ochrony środowiska*, Warszawa 2007, s. 349.

<sup>25</sup> Art. 416 ust. 3 pr.ochr.śr.

<sup>26</sup> Art. 419 ust. 6 pr.ochr.śr.

### *Sejmik województwa*

Ochrona środowiska należy do kategorii tych zadań podstawowych, które wykonuje samorząd województwa<sup>27</sup>. Jednym z najistotniejszych zadań samorządu województwa, w tym również z punktu widzenia ochrony środowiska jest kreowanie polityki rozwoju regionalnego<sup>28</sup>. Samorząd województwa, w ramach tej polityki, określa strategię rozwoju województwa, uwzględniającą zachowanie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego przy uwzględnieniu potrzeb przyszłych pokoleń<sup>29</sup>.

Sejmik województwa, jako organ ochrony środowiska jest właściwy m.in. w sprawach:

- określania, w formie uchwały, programu ochrony powietrza, mającego na celu osiągnięcie dopuszczalnych lub docelowych poziomów substancji w powietrzu<sup>30</sup>. Obowiązek określenia programu powstaje w sytuacji przekroczenia dopuszczalnego poziomu substancji w powietrzu powiększonego o margines tolerancji<sup>31</sup>;
- określania, w formie uchwały, planu działań krótkoterminowych, w przypadku ryzyka występowania przekroczeń dopuszczalnych lub alarmowych poziomów substancji w powietrzu w danej strefie, w którym ustala się czynności związane ze zmniejszeniem ryzyka ich wystąpienia, czy z ograniczeniem skutków i czasu trwania już zaistniałych przekroczeń<sup>32</sup>. Plan działań krótkoterminowych pozwala na podjęcie stosownych kroków bez konieczności sporządzania całościowych programów ochrony powietrza<sup>33</sup>;

---

<sup>27</sup> Por. art. 14 ust. 1 pkt 8 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (t.j. Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590 ze zm.), ustawa dalej jest powoływana jako u.s.w.

<sup>28</sup> Z. Bukowski, *Podstawy prawa ochrony środowiska dla administracji*, Włocławek 2005, s. 65.

<sup>29</sup> Art. 11 ust. 1 pkt 4 u.s.w.

<sup>30</sup> Art. 91 ust. 3 i 5 pr.ochr.śr.

<sup>31</sup> J. Rotko, *Ochrona zasobów środowiska tytuł II ustawy – Prawo ochrony środowiska*, (w:) *Komentarze do ustawy Prawo ochrony środowiska*, Wrocław 2002, s. 42.

<sup>32</sup> Art. 92 pr.ochr.śr. Plan działań krótkoterminowych powinien m.in. zawierać: 1) listę podmiotów korzystających ze środowiska, obowiązanych do ograniczenia lub zaprzestania wprowadzania z instalacji gazów lub pyłów do powietrza, 2) sposób organizacji i ograniczeń lub zakazu ruchu pojazdów i innych urządzeń napędzanych silnikami spalinowymi, 3) sposób postępowania organów, instytucji i podmiotów korzystających ze środowiska oraz zachowania się obywateli w przypadku wystąpienia przekroczeń, 4) określenie trybu i sposobu ogłaszania o zaistnieniu przekroczeń.

<sup>33</sup> K. Gruszecki, *Prawo ochrony środowiska. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 253.



- określania dla terenu województwa, bądź jego części, rodzajów lub jakości paliw dopuszczonych do stosowania, a także sposobu realizacji oraz kontroli przestrzegania powyższych obowiązków<sup>34</sup>;
- ustanawiania programów ochrony środowiska przed hałasem, których celem jest dostosowanie poziomu hałasu do dopuszczalnego dla terenów poza aglomeracjami<sup>35</sup>. Należy przy tym pamiętać, że programy ochrony środowiska, do której to kategorii należy również program ochrony powietrza, są zbiorem pewnych wytycznych, które dają możliwość efektywnego zarządzania środowiskiem, a także zapewniają koordynację działań organów administracji samorządowej w tym zakresie<sup>36</sup>;
- ustanawiania obszaru ograniczonego użytkowania dla przedsięwzięcia mogącego zawsze znacząco oddziaływać na środowisko lub dla zakładów, czy innych obiektów, gdzie jest eksploatowana instalacja, która jest kwalifikowana jako takie przedsięwzięcie<sup>37</sup>.

### *Marszałek województwa*

Marszałek województwa, jako organ ochrony środowiska jest właściwy m.in. w następujących sprawach:

- określania przyczyn przekroczenia poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu i informowania ministra właściwego do spraw środowiska o działaniach podejmowanych w celu zmniejszenia emisji tych substancji<sup>38</sup>;
- prowadzenia rejestru rodzaju, ilości oraz miejsc występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska<sup>39</sup>;
- wezwania wnioskodawcy, w formie postanowienia, do uzupełnienia przeglądu ekologicznego, określając w razie potrzeby metody badań i studiów<sup>40</sup>;
- wszczęcia postępowania negocjacyjnego dotyczącego treści programu dostosowawczego, które następuje w drodze postanowienia (odmowa wszczęcia postępowania negocjacyjnego następuje w drodze decyzji, jeżeli wnioskodawca nie spełnia ustawowych warunków)<sup>41</sup>. Po zakończeniu

---

<sup>34</sup> Art. 96 pr.ochr.śr.

<sup>35</sup> Art. 119 ust. 2 pr.ochr.śr.

<sup>36</sup> A. Barczak, *Zadania samorządu terytorialnego w zakresie ochrony środowiska*, Warszawa 2006, s. 66.

<sup>37</sup> Art. 135 ust. 2 pr.ochr.śr.

<sup>38</sup> Art. 91 ust. 4 pr.ochr.śr.

<sup>39</sup> Art. 162 ust. 7 pr.ochr.śr.

<sup>40</sup> Art. 426 ust. 5 pr.ochr.śr.

<sup>41</sup> Art. 428 pr.ochr.śr.

negocjacji oraz ustaleniu treści programu dostosowawczego, uczestnicy negocjacji podpisują protokół w sprawie porozumienia dotyczącego treści programu<sup>42</sup>, który stanowi podstawę zatwierdzenia tegoż programu;

- wydawania decyzji w zakresie odmowy ustalenia programu dostosowawczego, w razie nieuzyskania porozumienia pomiędzy komisją a prowadzącym instalację, co do treści programu dostosowawczego<sup>43</sup>. Elementem postępowania wyjaśniającego, dotyczącego odmowy ustalenia programu dostosowawczego, prowadzonego przez organ administracji (marszałka województwa) będzie ustalenie daty pierwszego posiedzenia negocjacyjnego, a następnie, czy upłynął dwumiesięczny termin przewidziany dla negocjacji, poza oceną pozostają przyczyny opóźnienia porozumienia<sup>44</sup>;
- wydawania decyzji zatwierdzającej program dostosowawczy oraz pozwolenie zintegrowane, na warunkach określonych w programie dostosowawczym<sup>45</sup>. Należy przy tym podkreślić, że celem pozwolenia zintegrowanego jest zapobieganie przenoszeniu zanieczyszczeń z jednego elementu środowiska do drugiego, przy zapewnieniu optymalnej ochrony środowiska jako całości<sup>46</sup>;
- odmowy wydania, w drodze decyzji, pozwolenia zintegrowanego<sup>47</sup>;
- powołania komisji do prowadzenia negocjacji o ustalenie treści programu dostosowawczego<sup>48</sup>;
- nakładania w drodze decyzji obowiązku zapłaty sankcji pieniężnej, ustalonej w programie dostosowawczym na rzecz gminnego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej właściwego ze względu na miejsce, gdzie znajduje się instalacja objęta programem dostosowawczym, w razie stwierdzenia, iż nie został zrealizowany określony etap programu dostosowawczego<sup>49</sup>;
- wydawania decyzji o uchyleniu pozwolenia zintegrowanego wydanego w wyniku postępowania negocjacyjnego, w razie stwierdzenia, iż określony etap nie został zrealizowany pomimo upływu 6 miesięcy od przewidzianego w programie dostosowawczym terminu<sup>50</sup>.

---

<sup>42</sup> E. Radziszewski, *Prawo ochrony środowiska. Przepisy i komentarz*, Warszawa 2003, s. 410.

<sup>43</sup> Art. 434 pr.ochr.śr.

<sup>44</sup> K. Gruszecki, *Prawo...*, s. 862.

<sup>45</sup> Art. 435 ust. 3 pr.ochr.śr.

<sup>46</sup> J. Ciechanowicz-McLean, *Ochrona środowiska w działalności gospodarczej*, Warszawa 2003, s. 55.

<sup>47</sup> Art. 435 ust. 6 pr.ochr.śr.

<sup>48</sup> Art. 437 ust. 1 pr.ochr.śr.

<sup>49</sup> Art. 441 ust. 1 pr.ochr.śr.

<sup>50</sup> Art. 441 ust. 4 pr.ochr.śr.

### *Starosta*

Do zakresu działania powiatu należą zadania o charakterze ponadgminnym dotyczące m.in. ochrony środowiska i przyrody<sup>51</sup>. Właściwość przedmiotową określającą kompetencje poszczególnych podmiotów w powiecie, w zakresie realizacji zadań związanych z ochroną środowiska, należy ustalać w oparciu o przepisy ustaw materialnych, więc m.in. na podstawie ustawy Prawo ochrony środowiska.

Starosta jest organem ochrony środowiska właściwym m.in. w sprawach:

- wydawania decyzji o dopuszczalnym poziomie hałasu w przypadku stwierdzenia, na podstawie pomiarów własnych, pomiarów dokonanych przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska lub pomiarów podmiotu obowiązującego do ich prowadzenia, że poza zakładem, w wyniku jego działalności, przekroczone są dopuszczalne poziomy hałasu<sup>52</sup>;
- wydawania decyzji o nałożeniu na prowadzącego instalację lub użytkownika urządzenia obowiązku prowadzenia w określonym czasie pomiarów wielkości emisji wykraczających poza obowiązek: okresowych pomiarów wielkości emisji i pomiarów ilości pobieranej wody; ciągłych pomiarów wielkości emisji w razie wprowadzania do środowiska znacznych ilości substancji lub energii; przeprowadzenia wstępnych pomiarów wielkości emisji z instalacji nowo zbudowanej lub zmienionej w istotny sposób, z której emisja wymaga pozwolenia, o ile z przeprowadzonej kontroli wynika, że nastąpiło przekroczenie standardów emisyjnych. Wydając powyższą decyzję właściwy organ może nałożyć obowiązek przedkładania wyników pomiarów, określając zakres i terminy ich przedkładania, a także wymagania w zakresie formy, układu i wymaganych technik ich przedkładania<sup>53</sup>. Są to dodatkowe obowiązki związane z prowadzeniem pomiarów emisji, których przesłanką ustanowienia jest przekroczenie standardów emisyjnych<sup>54</sup>;
- wydawania decyzji w zakresie ustalania wymagań ochrony środowiska dotyczących eksploatacji instalacji, z której emisja nie wymaga pozwolenia, o ile jest to uzasadnione koniecznością ochrony środowiska<sup>55</sup>.

---

<sup>51</sup> Art. 4 ust. 1 pkt 13 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t.j. Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592 ze zm.).

<sup>52</sup> Art. 115a ust. 1 pr.ochr.śr. w związku z art. 378 pr.ochr.śr.

<sup>53</sup> Art. 150 ust. 1–2 pr.ochr.śr. w związku z art. 378 pr.ochr.śr.

<sup>54</sup> J. Rotko, (w:) *Ustawa – prawo ochrony środowiska. Komentarz*, (red.) J. Jędrośka, Wrocław 2001, s. 496.

<sup>55</sup> Art. 154 ust. 1 pr.ochr.śr. w związku z art. 378 pr.ochr.śr.

- wydawania decyzji o nałożeniu na zarządzającego drogą, linią kolejową, linią tramwajową, lotniskiem lub portem obowiązku: prowadzenia w określonym czasie pomiarów poziomów substancji lub energii w środowisku, wprowadzanych w związku z eksploatacją tych obiektów, wykraczających poza obowiązek przeprowadzania okresowych pomiarów poziomów w środowisku substancji lub energii wprowadzanych w związku z eksploatacją tych obiektów; przeprowadzania ciągłych pomiarów poziomów w środowisku substancji lub energii w przypadku eksploatacji obiektów o określonych cechach lub kategoriach wskazujących na możliwość ich wprowadzania w znacznych ilościach, wykraczających poza obowiązek przeprowadzenia pomiarów poziomów w środowisku substancji lub energii wprowadzanych w związku z eksploatacją obiektów w razie przebudowy drogi, linii kolejowej, linii tramwajowej, lotniska lub portu, przebudowy zmieniającej w istotny sposób warunki eksploatacji, jeżeli przeprowadzone kontrole poziomów substancji lub energii w środowisku, które są emitowane w związku z eksploatacją obiektu, dowodzą przekraczania standardów jakości środowiska<sup>56</sup>;
- wydawania pozwolenia zintegrowanego, na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza, wodnoprawnego na wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi oraz na wytwarzanie odpadów<sup>57</sup>;
- wydawania decyzji zobowiązującej podmiot władający instalacją w celu jej eksploatacji zgodnie z wymaganiami ochrony środowiska do sporządzenia i przedłożenia przeglądu ekologicznego<sup>58</sup>, w razie stwierdzenia okoliczności wskazujących na możliwość negatywnego oddziaływania instalacji na

---

<sup>56</sup> Art. 178 pr.ochr.śr. w związku z art. 378 pr.ochr.śr.

<sup>57</sup> Art. 183 pr.ochr.śr. w związku z art. 181 pr.ochr.śr. i art. 378 pr.ochr.śr.

<sup>58</sup> Przegląd ekologiczny instalacji, która jest kwalifikowana jako przedsięwzięcie mogące zawsze znacząco oddziaływać na środowisko powinien zawierać: 1) opis obejmujący: a) rodzaj, wielkość i usytuowanie instalacji wraz z informacją o jej stanie technicznym, b) powierzchnię zajmowanego terenu lub obiektu budowlanego; c) rodzaj technologii, d) istniejące w sąsiedztwie lub bezpośrednim zasięgu oddziaływania instalacji obiekty mieszkalne i użyteczności publicznej; e) istniejące w sąsiedztwie lub bezpośrednim zasięgu oddziaływania instalacji zabytki chronione, 2) określenie oddziaływania na środowisko instalacji, w tym również w przypadku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, 3) opis działań mających na celu zapobieganie i ograniczanie oddziaływania na środowisko, 4) porównanie wykorzystywanej technologii z technologią spełniającą stosowne wymagania, 5) wskazanie, czy dla instalacji konieczne jest ustanowienie obszaru ograniczonego użytkowania, określenie granic takiego obszaru, ograniczeń w zakresie przeznaczenia terenu, wymagań technicznych dotyczących obiektów budowlanych i sposobów korzystania z nich, 6) zwięzłe streszczenie w języku niespecjalistycznym informacji zawartych w przeglądzie, 7) nazwisko osoby lub osób sporządzających przegląd, art. 238 pr.ochr.śr.

środowisko<sup>59</sup>. Przegląd ekologiczny jest dokumentem traktowanym jako specjalistyczna ekspertyza w przedmiocie oddziaływania instalacji na środowisko<sup>60</sup>;

- wydawania decyzji o nałożeniu obowiązku ograniczenia oddziaływania na środowisko i jego zagrożenia, czy przywrócenia środowiska do stanu właściwego, jeżeli podmiot korzystający ze środowiska negatywnie oddziałuje na środowisko<sup>61</sup>;
- zobowiązania podmiotu korzystającego ze środowiska do uiszczenia na rzecz właściwego gminnego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej kwoty pieniężnej odpowiadającej wysokości szkód wynikłych z naruszenia stanu środowiska, o ile brak jest możliwości nałożenia obowiązku ograniczenia oddziaływania na środowisko, czy przywrócenia środowiska do stanu właściwego<sup>62</sup>;
- wydawania opinii odnośnie programu ochrony powietrza dla strefy, w której poziom substancji w powietrzu przekracza poziom dopuszczalny powiększony o margines tolerancji<sup>63</sup>.

#### *Organ wykonawczy samorządu gminnego*

Zaspokajanie potrzeb zbiorowych lokalnej wspólnoty należy do kategorii zadań własnych gminy. Zadania te w szczególności obejmują sprawy ochrony środowiska<sup>64</sup>. Przepisy ustaw materialnych wskazują, jaki organ samorządu gminnego i w jakich przypadkach realizuje zadania z zakresu ochrony środowiska. Wójt, burmistrz, prezydent miasta, jako organ ochrony środowiska jest właściwy m.in. w sprawach:

- wydawania decyzji, w przypadku zwykłego korzystania ze środowiska przez osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcami, o nałożeniu na prowadzącego instalację lub użytkownika urządzenia obowiązku prowadzenia w określonym czasie pomiarów wielkości emisji wykraczających poza obowiązek okresowych pomiarów wielkości emisji i pomiarów ilości pobiera-

---

<sup>59</sup> Art. 237 pr.ochr.śr. w związku z art. 378 pr.ochr.śr.

<sup>60</sup> M. Bar, (w:) *Ustawa – prawo ochrony...*, s. 663.

<sup>61</sup> Art. 362 ust. 1 pr.ochr.śr. w związku z art. 378 pr.ochr.śr.

<sup>62</sup> Art. 362 ust. 3 pr.ochr.śr. w związku z art. 378 pr.ochr.śr.

<sup>63</sup> Art. 91 ust. 2 pr.ochr.śr.

<sup>64</sup> Art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 ze zm.).

nej wody, czy ciągłych pomiarów wielkości emisji w razie wprowadzania do środowiska znacznych ilości substancji lub energii, a także poza obowiązków przeprowadzenia wstępnych pomiarów wielkości emisji z instalacji nowo zbudowanej lub zmienionej w istotny sposób, z której emisja wymaga pozwolenia, o ile z przeprowadzonej kontroli wynika, że nastąpiło przekroczenie standardów emisyjnych<sup>65</sup>;

- wydawania decyzji, w przypadku zwykłego korzystania ze środowiska przez osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcami, ustalającej wymagania w zakresie ochrony środowiska dotyczące eksploatacji instalacji, z której emisja nie wymaga pozwolenia, o ile jest to uzasadnione koniecznością ochrony środowiska<sup>66</sup>;
- przyjmowania wyników: okresowych pomiarów wielkości emisji i pomiarów ilości pobieranej wody; ciągłych pomiarów wielkości emisji, w razie wprowadzania do środowiska znacznych ilości substancji lub energii; wstępnych pomiarów wielkości emisji z nowo zbudowanej lub zmienionej w istotny sposób instalacji, z której emisja wymaga pozwolenia, o ile pomiary te mają szczególne znaczenie ze względu na potrzebę zapewnienia systematycznej kontroli wielkości emisji lub innych warunków korzystania ze środowiska, w przypadku zwykłego korzystania ze środowiska przez osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcami<sup>67</sup>. Jest to ogólny obowiązek prowadzącego instalację lub użytkownika urządzenia w zakresie sprawozdawczości, dotyczący przedstawiania wyników pomiarów<sup>68</sup>;
- przyjmowania zgłoszenia instalacji, w przypadku zwykłego korzystania ze środowiska przez osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcami, z której emisja nie wymaga pozwolenia, a może ona negatywnie oddziaływać na środowisko<sup>69</sup>;
- uzgadniania projektu uchwały rady powiatu, która wyznacza obszary ciche w aglomeracji lub obszary ciche poza aglomeracją, uwzględniającej szczególne potrzeby ochrony przed hałasem tych obszarów i podającej wymagania zapewniające utrzymanie poziomu hałasu co najmniej na istniejącym poziomie<sup>70</sup>;

---

<sup>65</sup> Art. 150 ust. 1 pr.ochr.śr w związku z art. 378 ust. 3 pr.ochr.śr.

<sup>66</sup> Art. 154 ust. 1 pr.ochr.śr w związku z art. 378 ust. 3 pr.ochr.śr.

<sup>67</sup> Art. 149 ust. 1 pr.ochr.śr w związku z art. 378 ust. 3 pr.ochr.śr.

<sup>68</sup> Z. Bukowski, (w:) J. Ciechanowicz-McLean, Z. Bukowski, B. Rakoczy, *Prawo...*, s. 304.

<sup>69</sup> Art. 152 ust. 1 pr.ochr.śr w związku z art. 378 ust. 3 pr.ochr.śr.

<sup>70</sup> Art. 118b ust. 2 pr.ochr.śr.

- przyjmowania informacji w formie uproszczonej od osób fizycznych niebędących przedsiębiorcami, o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska<sup>71</sup>;

Szczególne uprawnienia organu wykonawczego samorządu gminnego odnoszą się do rozstrzygnięcia o odpowiedzialności administracyjnej, w przypadku negatywnego oddziaływania określonych podmiotów na środowisko. Wykonuje on przede wszystkim czynności zmierzające do konkretyzacji obowiązków, więc formą jego działania nie będą akty prawa miejscowego, a akty administracyjne (decyzje). Jest to związane z charakterem postępowania w zakresie ochrony środowiska i istotą materii podejmowanej w ramach realizacji powierzonych zadań. Decyzje administracyjne dotyczące nałożenia stosownych obowiązków, które są odpowiedzią na negatywne oddziaływanie na środowisko, w przypadku ich niewykonania, mogą być egzekwowane, przy użyciu aparatu przymusu, od konkretnego podmiotu, który jest adresatem aktu administracyjnego.

Decyzje administracyjne wydawane w zakresie ochrony środowiska charakteryzują się unifikacją adresata, konkretyzacja podmiotowa dotyczy każdego (zarówno osób fizycznych, jak i innych podmiotów), czyje zachowanie powoduje lub może powodować naruszenie walorów środowiska<sup>72</sup>. Adresat aktu administracyjnego nie ma jednak znaczenia priorytetowego w stosunku do przedmiotu regulacji, ważniejsza jest sytuacja wymagająca zabezpieczenia z punktu widzenia ochrony środowiska, niż zakres podmiotowy.

Odpowiedzialność administracyjna za naruszenie stanu środowiska, w zasadniczym stopniu określana jest za pośrednictwem decyzji administracyjnych<sup>73</sup>. Wójt, burmistrz, bądź prezydent miasta może również w drodze decyzji, nakazać osobie fizycznej, której działalność negatywnie oddziałuje na środowisko, wykonanie czynności zmierzających do ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko<sup>74</sup>. Użycie sformułowania „może” pozostawia margines swobody dla organu administracji publicznej w zakresie władczego określenia obowiązku. Możliwość zastosowania powyższego instrumentu prawnego powinna wynikać z sytuacji w terenie i stopnia szkodliwości dla środowiska działań osoby fizycznej.

Władcze oddziaływanie administracyjnoprawne, które chroni środowisko przed człowiekiem, tym samym chroni człowieka przed środowiskiem (skażonym

---

<sup>71</sup> Art. 162 ust. 5. pr.ochr.śr.

<sup>72</sup> L. Gardjan-Kawa, *Administracyjne instrumenty realizacji prawa do środowiska w Polsce*, (w:) *Jednostka wobec działań administracji publicznej*, (red.) E. Ura, Rzeszów 2001, s. 133.

<sup>73</sup> L. Jastrzębski, *Prawo ochrony środowiska w Polsce*, Warszawa 1990, s. 231.

<sup>74</sup> Art. 363 pr.ochr.śr.

i zdegradowanym), gdyż negatywne oddziaływanie środowiska, jako efekt jego zanieczyszczenia (ingerencji), nie jest skierowane wyłącznie przeciwko bezpośredniemu sprawcy szkody, lecz najczęściej ma charakter powszechny i długotrwały<sup>75</sup>.

Naruszanie zasad ochrony środowiska może oddziaływać na nieruchomości położone w pobliżu obiektu emitującego szkodliwe dla środowiska czynniki lub w zasięgu szkodliwego jego oddziaływania, hałas, wibracje oraz emitowane zanieczyszczenia mogą przenikać na teren sąsiednich nieruchomości i utrudniać czy wręcz uniemożliwiać korzystanie z nich zgodnie z ich społeczno-gospodarczym przeznaczeniem. Właściciel takiej nieruchomości, niezależnie od przysługującego mu roszczenia cywilnoprawnego, może wykazać, że sprawa administracyjna, której przedmiotem jest określenie obowiązków użytkownika urządzeń, dotyczy także jego interesu prawnego. Osoba fizyczna, która jest właścicielem nieruchomości położonej w sąsiedztwie obiektu, którego funkcjonowanie powoduje uciążliwości dla środowiska, może być stroną w postępowaniu administracyjnym, którego przedmiotem jest ograniczenie tych uciążliwości<sup>76</sup>.

Prawna kategoria interesu prawnego, która stanowi podstawę legitymacji procesowej w postępowaniu administracyjnym, należy do prawa materialnego (w tym przypadku ustawy Prawo ochrony środowiska). W przepisach tego prawa ujmowanego szeroko musi istnieć norma, bądź normy prawne, które przewidują w określonym stanie faktycznym i w odniesieniu do określonego podmiotu (podmiotów) możliwość wydania decyzji administracyjnej (lub niekiedy postanowienia). Interes prawny oznacza występowanie związku między sferą indywidualnych praw i obowiązków określonego podmiotu a sprawą administracyjną, w której może nastąpić konkretyzacja uprawnień lub obowiązków, który to związek musi mieć charakter bezpośredni, to znaczy, że rozstrzygnięcie administracyjne dotyczy bezpośrednio sfery prawnej danego podmiotu<sup>77</sup>. W postępowaniu dotyczącym osoby fizycznej, której działalność negatywnie oddziałuje na środowisko, którego efektem może być wydanie decyzji nakazującej wykonanie czynności zmierzających do ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko, właściciel sąsiednich nieruchomości może więc być stroną takiego postępowania, o ile wykaże swój interes prawny.

---

<sup>75</sup> Z. Janku, *Prawo administracyjne a człowiek i ochrona środowiska (z rozważań nad wybranymi zagadnieniami)*, (w:) *Jednostka wobec działań administracji publicznej*, (red.) E. Ura, Rzeszów 2001, s. 151.

<sup>76</sup> Uchwała NSA z dnia 11 października 1999 r., OPS 11/99, ONSA 2000, nr 1, poz. 6.

<sup>77</sup> Uchwała NSA z dnia 3 lutego 1997 r., OPS 6/96, ONSA 1997, nr 3, poz. 102.



Organ wykonawczy gminy może, również w drodze decyzji, wstrzymać użytkowanie instalacji, w razie naruszenia warunków decyzji określającej wymagania dotyczące eksploatacji instalacji, z której emisja nie wymaga pozwolenia, prowadzonej przez osobę fizyczną w ramach zwykłego korzystania ze środowiska<sup>78</sup>.

### Zakończenie

Problem ochrony środowiska ma charakter złożony, dlatego też działalność w tym zakresie nie może być realizowana wyłącznie przez wydzieloną część aparatu państwa, w jego rozwiązywanie musi być zaangażowany cały system organów publicznych<sup>79</sup>. Obowiązek ochrony środowiska obejmuje wszystkie aspekty działania władz publicznych, więc nie tylko sferę władzy wykonawczej<sup>80</sup>, choć ta niewątpliwie została wyposażona w szerokie spektrum działania na tym polu.

Problem ochrony środowiska jest bezpośrednio związany z procesem rozwoju cywilizacyjnego, co bezpośrednio wynika ze skutków negatywnego oddziaływania człowieka na całe środowisko, czy poszczególne jego elementy. Zdolności restytucyjne samego środowiska, przy tak niszczącej gospodarce człowieka, nie są na tyle duże, by mogło ono samo się obronić przed taką działalnością, dlatego też niezbędne są w tym zakresie odpowiednie rozwiązania prawne, jak i ekonomiczne.

Ważne miejsce w systemie ochrony środowiska zajmują programy ochronne ustanawiane przez organy administracji publicznej, które przyczyniają się do harmonizacji działań i określania strategicznych i doraźnych celów ochrony środowiska. Podstawowym celem programów ochrony środowiska jest koordynacja podejmowanych czynności i uruchamiania przez kompetentny organ stosownego instrumentarium, adekwatnego do potrzeb w terenie.

Należy pamiętać przy tym, że program taki jest niezwykle ważny z punktu widzenia inwentaryzacji problemów ochronnych i rzeczywistego schematu działania, co w konsekwencji może prowadzić do uporządkowania działalności administracji publicznej, w tym samorządu terytorialnego we wskazanym zakresie<sup>81</sup>.

---

<sup>78</sup> Art. 368 ust. 1 pr.ochr.śr.

<sup>79</sup> L. Łustacz, *Rola państwa i prawa w ochronie środowiska*, (w:) *Prawo a ochrona środowiska*, (red.) L. Łustacz, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1975, s. 98.

<sup>80</sup> B. Rakoczy, *Ograniczenie praw i wolności jednostki ze względu na ochronę środowiska w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, Toruń 2006, s. 252.

<sup>81</sup> A. Barczak, *Zadania...*, s. 66.

Zasada zrównoważonego rozwoju, która określa stosunek człowieka do środowiska w procesie korzystania z jego zasobów powinna stanowić podstawę działania organów administracji publicznej w przedmiocie ochrony środowiska. Polityka zrównoważonego rozwoju uwzględnia z jednej strony konieczność korzystania ze środowiska i jego zasobów, z drugiej zaś nie może naruszać trwałości ekosystemu. Racjonalność gospodarowania dotyczy zarówno zasobów odnawialnych, jak i nieodnawialnych. Z zasobów odnawialnych należy korzystać w takim stopniu, by były w stanie się regenerować, a korzystanie z zasobów nieodnawialnych może się odbywać tylko w razie konieczności.

Rozwój musi więc przebiegać bez trwałego naruszania zasobów środowiska, co wymaga takiego gospodarowania, aby zużywanie odnawialnych zasobów nie przekraczało stopy ich regeneracji, by nie została przekroczona zdolność środowiska do asymilacji zanieczyszczeń<sup>82</sup>.

Optymalne zarządzanie środowiskiem obejmuje takie postępowanie, które zapewnia, co najmniej zachowanie jego walorów przyszłym pokoleniom.

### **Literatura**

1. Barczak A. (2006); *Zadania samorządu terytorialnego w zakresie ochrony środowiska*, Warszawa.
2. Bukowski Z. (2005); *Podstawy prawa ochrony środowiska dla administracji*, Włocławek.
3. Ciechanowicz-McLean J. (2003); *Ochrona środowiska w działalności gospodarczej*, Warszawa.
4. Ciechanowicz-McLean J., Bukowski Z., Rakoczy B. (2008); *Prawo ochrony środowiska. Komentarz*, Warszawa.
5. Gardjan-Kawa L (2001); *Administracyjne instrumenty realizacji prawa do środowiska w Polsce*, (w:) *Jednostka wobec działań administracji publicznej*, (red.) E. Ura, Rzeszów.
6. Gruszecki K. (2008); *Prawo ochrony środowiska. Komentarz*, Warszawa.
7. Janku Z. (2001); *Prawo administracyjne a człowiek i ochrona środowiska (z rozważań nad wybranymi zagadnieniami)*, (w:) *Jednostka wobec działań administracji publicznej*, (red.) E. Ura, Rzeszów.
8. Jastrzębski L. (1976); *Ochrona prawna przyrody i środowiska w Polsce. Zagadnienia administracyjne*, Warszawa.

---

<sup>82</sup> J. Sommer, (w:) *Ustawa o ochronie i kształtowaniu środowiska. Komentarz*, (red.) J. Sommer, Wrocław 1995, s. 14.

## Zadania organów administracji publicznej w zakresie...

---

9. Jastrzębski L. (1990); *Prawo ochrony środowiska w Polsce*, Warszawa.
10. Karpiuk M. (2007); *Ochrona środowiska w ujęciu prawa międzynarodowego*, „Administracja i Zarządzanie” nr 3.
11. Lisicka H., Macek I., Radecki W. (1999); *Leksykon ochrony środowiska. Prawo i polityka*, Wrocław.
12. Łustacz L. (1975); *Rola państwa i prawa w ochronie środowiska*, (w:) *Prawo a ochrona środowiska*, (red.) L. Łustacz, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk.
13. Machowski J. (2000); *Problemy prawne ochrony środowiska*, Warszawa.
14. Pyć D. (2005); (w:) *Ochrona środowiska*, (red.) Z. Brodecki, Warszawa.
15. Radziszewski E. (1987); *Ustawa o ochronie i kształtowaniu środowiska. Komentarz. Przepisy wykonawcze*, Warszawa.
16. Radziszewski E. (2003); *Prawo ochrony środowiska. Przepisy i komentarz*, Warszawa.
17. Rakoczy B. (2006); *Ograniczenie praw i wolności jednostki ze względu na ochronę środowiska w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, Toruń.
18. Rotko J. (2001); (w:) *Ustawa – prawo ochrony środowiska. Komentarz*, (red.) J. Jędrośka, Wrocław.
19. Rotko J. (2002); *Ochrona zasobów środowiska tytuł II ustawy – Prawo ochrony środowiska*, (w:) *Komentarze do ustawy Prawo ochrony środowiska*, Wrocław.
20. Sommer J. (1995); (w:) *Ustawa o ochronie i kształtowaniu środowiska. Komentarz*, (red.) J. Sommer, Wrocław.
21. Ścibor T. (1996); *Prawno-ekonomiczne zagadnienia ochrony środowiska*, t. 1, Lublin.
22. Tybulski W. (2004); *Etyka środowiskowa i jej stan w Polsce*, (w:) *Księga pamiątkowa profesora Ryszarda Paczuskiego*, Toruń.
23. Wierzbowski B., Rakoczy B. (2005); *Podstawy prawa ochrony środowiska*, Warszawa.